

CZU: 94(=1.495:478)"1812/1828"

DOI: <http://doi.org/10.5281/zenodo.3985020>

STATUTUL POPULAȚIEI GRECEȘTI DIN BASARABIA ÎN PRIMELE DECENII DUPĂ ANEXARE (1812-1828)

Valeriu HARABARA

Universitatea de Stat din Moldova

În primele decenii după anexarea Basarabiei la Imperiul Rus, etnicii greci s-au bucurat de un statut privilegiat pe acest teritoriu. Statutul de etnie privilegiată a fost confirmat de „Regulamentul privind instituirea administrației provizorii a Basarabiei din 1812” și de „Regulamentul organizării administrative a regiunii Basarabia din 29 aprilie 1818” – documente care ofereau Basarabiei o autonomie limitată și provizorie în cadrul Imperiului și păstrau privilegiile obținute de greci în perioada anterioară. Aplicarea Regulamentului cu privire la comerțul cu Basarabia din 17 februarie 1825 și, începând cu anul 1831, a Regulamentului ghildelor, a stimulat prezența elementelor alogene, printre care și a celor grecești în viața economică a Basarabiei. Statutul privilegiat al grecilor a fost determinat și de interesele geopolitice ale Imperiului Rus în Sud-Estul Europei, prin folosirea comunității grecești ca un instrument în promovarea politicii sale în Balcani.

Cuvinte-cheie: Basarabia, Imperiul Rus, imigranți greci, interese geopolitice.

GREEK POPULATION STATUS IN BESSARABIA IN THE FIRST DECADES AFTER ANNEXATION (1812-1828)

In the first decades after the annexation of Bessarabia to the Russian Empire, the Greek ethnic groups enjoyed a privileged status on this territory. The privileged ethnic status was confirmed by the "Regulation regarding the establishment of the provisional administration of Bessarabia in 1812" and the "Regulation of the administrative organization of Bessarabia from April 29, 1818". The documents gave Bessarabia limited and provisional autonomy within the Empire and kept the privileges obtained by the Greeks in the previous period. The application of the "Regulations on Trade with Bessarabia of February 17, 1825" and the "Guild Regulations of 1824" stimulated the presence of allogeneic elements, including the Greek one in the economic life of Bessarabia. The privileged status of the Greeks was also determined by the geopolitical interests of the Russian Empire in the South-Eastern Europe, by using the Greek community as a tool in promoting its policy in the Balkans.

Keywords: Bessarabia, Russian Empire, Greek immigrants, geopolitical interests.

Introducere

Anexarea Basarabiei la Imperiul Rus s-a răsfrânt asupra comunităților etnice din regiune. Statutul acestora a fost determinat, în mare măsură, de politica promovată de autoritățile imperiale la periferiile naționale, având repercusiuni și asupra comunității grecești, care a reușit să se încadreze plenar în ierarhia politico-militară și economică a Basarabiei, grație privilegiilor acordate de autoritățile ruse, dar și capacităților antreprenoriale și negustorești de care dispunea această etnie.

Cadrul cronologic al investigației are ca limită inferioară anul 1812, când s-a produs anexarea spațiului Prutnistrean la Imperiul Rus. Însă, pentru explicarea unor aspecte cu referire la statutul grecilor din Basarabia limita cronologică a fost coborâtă la sfârșitul secolului al XVIII-lea, când au fost adoptate o serie de acte normative care stabileau statutul politico-juridic al imigranților greci pe teritoriul Imperiului Rus și au evidențiat particularitățile suzeranității otomane pentru Principatele Române, care și-au lăsat amprenta asupra statutului etnicilor greci. Limita superioară o constituie anul 1828 marcat de promulgarea de către împăratul Nicolae I a Regulamentului privind administrarea regiunii Basarabia, prin care a fost abolită autonomia limitată și provizorie acordată provinciei în baza Regulamentelor din 1812 și 1818.

Actualitatea științifică a temei investigate este determinată de lipsa unei lucrări speciale dedicate acestei probleme. Subiectul pus în discuție a fost abordat doar tangențial în lucrările de sinteză dedicate dezvoltării social-economice a Basarabiei în prima jumătate a secolului al XIX-lea [1-3], unele studii cu referire la instituțiile administrative a Basarabiei [4-6] sau în materialele cu referire la istoria nobilimii basarabene [7-9].

Rezultate și discuții

Statutul grecilor în societatea basarabeană este confirmat de izvoarele de epocă. Spre exemplu, în instrucțiunile amiralului P.V. Ciciagov adresate la 23 iulie 1812 guvernatorului civil al Basarabiei Scarlat Sturdza

se menționa antrenarea în comerțul regiunii a negustorilor străini, îndeosebi a celor bogați greci, acordându-li-se diverse înlesniri și privilegii [10] Promovarea elementelor alogene de către administrația țaristă este confirmată de mărturiile funcționarului rus Loghinov adresate conțelului V.S. Voronțov la 7 iunie 1823. Descriind activitatea guvernatorului A.N. Bahmetev și fărâdelegile comise de funcționarii ruși din Basarabia, acesta menționa: „Un om atât de slab ca A.N. Bahmetev a devenit aproape un complice criminal al tuturor acestor poloni, greci, armeni, cu care dânsul a populat orașul Chișinău și tribunalele din gubernia sa” [11].

Urmează de menționat că nu există niciun act normativ al legislației ruse care ar reda expres statutul politico-juridic al comunității grecești pe teritoriul Basarabiei. În acest context, pentru a răspunde la acest subiect au fost utilizate următoarele categorii indirecte de documente: **1.** documente cu referire la statutul Basarabiei în componența Imperiului Rus; **2.** documente cu referire la politica comercial-vamală promovată de administrația rusă în Basarabia; **3.** acte ce scot în vizor statutul coloniștilor din regiunea nou-anexată; **4.** acte ale autorităților țariste cu referire la refugiații de origine greacă în Basarabia sau în guberniile ucrainene și ruse.

Statutul Basarabiei în componența Imperiului Rus a fost confirmată prin adoptarea la 2 august 1812 a Regulamentului privind instituirea administrației provizorii a Basarabiei [12] și a Regulamentului organizării administrative a regiunii Basarabiei din 29 aprilie 1818 [13]. Aceste acte confereau Basarabiei o autonomie limitată și provizorie, fiind confirmate juridic drepturile, privilegiile și obligațiile diferitor categorii sociale ale locuitorilor acestei regiuni. Scopul acordării acestor privilegii a fost formulat de împăratul Alexandru I în Regulamentul semnat la 2 august 1812, în care se stipula că „*Basarabia trebuie să devină model pentru popoarele vecine*” [14]. Promovarea unei asemenea politici avea ca scop consolidarea poziției Rusiei în Balcani, iar pe plan intern – crearea unui sprijin social în persoana populației alogene din Basarabia. Oferirea cetățeniei ruse oricărui locuitor al Basarabiei, inclusiv persoanelor ce urmau să se stabilească pe teritoriul provinciei, sau acordarea facilităților fiscale: „scutirea pe o perioadă de trei ani de plata impozitului general și a celui agricol către stat” [15], inclusiv scutirea de serviciu militar s-au răsfrânt și asupra comunității grecești. Regulamentul organizării administrative a Basarabiei din 29 aprilie 1818 confirma în Basarabia următoarele categorii sociale: *clerul, nobilimea, boiernașii, mazilii, ruțașii, negustorii și mica burghezie, țăranii sau coloniștii agricoli, țigani* (care aparțineau statului și moșierilor) și *evreii* [16]. Cele mai însemnate privilegii au fost acordate clerului, care a fost egalat în drepturi cu clerul rus, fiindu-i păstrate privilegiile obținute de la domnii Moldovei. De un statut special s-a bucurat și nobilimea care de asemenea a fost egalată în drepturi cu nobilimea rusă, păstrându-și concomitent drepturile și privilegiile confirmate de obiceiurile locale. De asemenea, nobilimea a obținut dreptul de a constitui propria Adunare Regională a nobilimii pentru a putea alege funcționari în instituțiile administrative regionale [17]. Pondere semnificativă a grecilor în rândul nobilimii ne-a determinat să analizăm specificul politicii promovate de autoritățile imperiale față de această pătură socială. Ne atașăm poziției cercetătoarei Cristina Gherasim care menționează despre statutul dualist al boierimii basarabene după anul 1818. Acesta se caracterizează prin obținerea drepturilor și privilegiilor specifice nobilimii ruse, iar, pe de altă parte, păstrându-i-se și statului social deținut până la anexare [18]. În acest context, pentru a înțelege statutul boierimii grecești urmează să evidențiem statutul acesteia în ajunul anexării Basarabiei la Rusia. Tradițiile dictate de specificul suzeranității otomane impuse Principatului Moldovei la începutul secolului al XVIII-lea s-au răsfrânt în mod direct asupra comunității grecești și asupra elitei sale nobiliare. Desemnarea domnilor în Principatele Române din rândul etnicilor greci în perioada fanariotă a determinat faptul ca comunitatea greacă să devină privilegiată; ca urmare, grecii veniți în țară au ocupat funcții importante și rangurile de boierie corespunzătoare. Grecii izbutesc să înscrie în unele hățișerifuri ale sultanului posibilitatea de a fi chemați în slujbe ca și boierii pământeni. Astfel, hățișeriful pentru pronomiile Moldovei adresat de Poartă domnului Grigore Ghica la 4 noiembrie 1774 stipula că „pentru cinurile boierilor a domnului Țării Românești și a Moldovei care erau obișnuite a se da la o obrază credincioase și vrednici din boieri pământeni și greci așa să se urmeze de acum înainte” [19].

Realitățile respective au fost surprinse evident de contemporani. În acest sens evidențiem pasajul lui Ion Budai Deleanu care menționa: „Grecii joacă în Moldova rolul cel mai mare pentru că principii sunt greci. Grecii dau tonul aici și limba lor este limba de curte. Îndată ce a ajuns la domnie, el ia cu sine o ceată întregă de greci cărora le dă posturile cele mai rentabile” [20].

Creșterea numărului grecilor în perioada fanariotă a fost determinată de tradiția, prin care, în urma investiției la Constantinopol, domnii fanarioți veneau în scaunul domnesc, însoțiți de o numeroasă suită de rude, prieteni, precum și de creditori, dintre care o bună parte erau greci, care acordau sumele necesare pentru obținerea

domniei [21], realități ce au fost exprimate în cronicile timpului care menționau numărul mare de greci: „Sosind umplut-au curtea domnească și prin târg și pre la gazde” [22].

Numărul important de dregători greci în Principate a fost sesizat și de autoritățile otomane. În acest sens destul de semnificativ este firmanul sultanului Selim al III-lea, prin care se poruncește domnului Moldovei M.Șuțu (1792-1795) să dispună ca posturile celor două Principate să fie acordate „celor mai aleși dintre boierii greci, celor capabili de conducere și celor de înaltă încredere” [23]. Acest fapt a determinat ca grecii să fie prezenți în ierarhia politică, economică și religioasă a statului. Pe parcursul secolului al XVIII-lea – începutul secolului al XIX-lea Țara Moldovei a fost guvernată de opt familii fanariote – Mavrocordat, Ghica, Ipsilanti, Șuțu, Moruzi, Caragea, Hangerli și Mavrogheni, la care se adaugă două familii românești în parte grecizate – Racoviță și Callimachi și două domnii ale familiei Rosseti de origine greacă dar românizate în secolele anterioare [24].

Din cele expuse sesizăm că etnicii greci au deținut un statut privilegiat în Țara Moldovei, iar păstrarea unei poziții privilegiate în Basarabia a fost determinată și de politica promovată de autoritățile ruse față de etnicii greci la sfârșitul secolului al XVIII-lea – începutul secolului al XIX-lea. Un argument în acest sens servește decretul Ecaterinei a II-a din 28 martie 1775, prin care migrații greci se eliberau de impozite pe o perioadă de 30 de ani. De asemenea, autoritățile țariste au întreprins mai multe acțiuni pentru a stimula dezvoltarea manufacturilor, prin acordarea unor credite avantajoase, iar meșteșugarilor străini li se acorda o susținere financiară pentru procurarea inventarului de lucru [25].

În această ordine de idei menționăm că în anul 1785 Ecaterina a II-a i-a eliberat pe grecii din Nejin (care în marea lor majoritate erau negustori) de impozite. De asemenea, este creată magistratura din Nejin ce avea drept scop eliberarea pașapoartelor pentru greci în călătoriile lor de serviciu în interiorul Imperiului, astfel negustorilor greci facilitându-li-se o mai mare libertate de mișcare [26]. Susținerea de către Ecaterina a II-a a migrației grecești urma să atingă următoarele scopuri: valorificarea potențialului regiunilor slab populate din sudul Rusiei; promovarea unor proiecte de extindere a influenței ruse (cum ar fi, de exemplu, proiectul grecesc)¹. Această politică urma să creeze impresia că împăratul rus cu adevărat are grijă de poporul grec, urmărindu-se și scopul creării unei elite intelectuale grecești proruse, pentru a-i folosi pe reprezentanții acesteia ca diplomați, militari sau spioni [28].

În acest scop se promovează crearea unor instituții de învățământ pentru bejenarii greci. Astfel, în anul 1775 în Odesa a fost creat gimnaziul grecesc, unde erau instruiți copii cu vârste cuprinse între 12 și 16 ani. După absolvire aceștia erau antrenați în serviciul instituțiilor de forță ale Imperiului Rus [29].

Atragerea grecilor în Novorosia se efectua și din Țara Moldovei. Istoricul G.S. Grosul a stabilit pe baza rapoartelor consulare că pe parcursul anilor 1792-1793 din Țara Moldovei s-au stabilit cu traiul în Imperiul Rus 48 familii de boieri [30]. Procesul respectiv a fost determinat, iarăși, de privilegiile acordate de autoritățile ruse, precum și de perspectivele de a se încadra în ierarhia nobiliară rusă. O mare parte din ei erau simpatizanți ai Rusiei din timpul războaielor ruso-turce din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea – începutul secolului al XIX-lea, mulți refugiindu-se din frica represiunilor din partea autorităților otomane. Printre refugiați era și un număr mare de comercianți, atrași de perspectiva de a-și mări averile. Promovarea boierimii din Principatele Române și a celei grecești de către autoritățile ruse se efectua cu scopuri politice, în intenția de a-și crea o bază socială în promovarea intereselor imperiale ruse.

Stimularea migrației o sesizăm prin oferirea grecilor a dreptului de a imigra în Rusia timp de un an de zile, conform Tratatului de la Kuciuc Kainargi din 1774 sau timp de 14 luni, conform Tratatului de Pace ruso-otoman de la Iași din 1791 [31]. De beneficii considerabile s-au bucurat boierii refugiați prin actul imperial din 13 ianuarie 1792, autoritățile ruse acordându-le terenuri arabile, titluri nobiliare, dreptul de a ocupa terenuri pustii etc. Se încuraja, de asemenea, acordarea domeniilor apropiate de granițele Țării Moldovei, cu scopul ca boierii să-și aducă țărani de pe moșiile lor. Grecii refugiați în Rusia sau în Basarabia beneficiau de dreptul de a participa în viața politică a Rusiei, prin ocuparea diverselor funcții în stat, de a fi înrolați în armată cu perspectiva unei cariere militare. Acordarea acestor beneficii se făcea diferențiat în dependență de statutul social pe care l-a ocupat boierul în Principate și de meritele sale în susținerea poziției țariste [32]. De aceste oportunități s-au folosit și grecii românizați. Un exemplu elocvent în acest sens este cel al grecului Matei Cantacuzino, care a primit o moșie în gubernia Polotk și 2187 de suflete de țărani iobagi [33]. În această ordine de idei menționăm

¹ Proiect înaintat de Ecaterina I în anul 1780. Reflecta viziunea geopolitică a problemei Orientale, prin dezmembrarea Imperiului Otoman și renașterea Imperiului Bizantin sub autoritatea Imperiului Rus. A se vedea detaliat [27].

și pe boierul grec Ilie Catargiu (1747-1822), fiul lui Apostol Catargiu, căsătorit cu domnița Elena Ghica, fiica lui Grigore al III-lea Ghica, care emigrează în anul 1792 în Transnistria, primind titlul de general, iar între anii 1806 și 1812 fiind împuternicit cu conducerea comisiei „afacerilor hotarnice” în Moldova [34].

Această politică binevoitoare a autorităților ruse față de imigranții greci a facilitat înrolarea lor în flota comercială rusă sau în cadrul forțelor armatei țariste, mulți dintre ei reușind să se manifeste în cariera lor politico-militară, exemplu în acest sens servind același Matei Cantacuzino. Meritele sale au fost recunoscute de autoritățile ruse. Evidențiem, în acest sens, demersul oficialului A.Bezborotko din 12 noiembrie 1791 către Ecaterina a II-a cu privire la trecerea lui Matei Cantacuzino sub oblăduirea Rusiei, cu oferirea de proprietăți funciare din partea guvernului rus [35].

În istoriografia ucraineană de asemenea s-a conturat problema prezenței grecești în ierarhia politică rusă, evidențindu-se faptul că o mare parte din greci au pătruns pe teritoriul Imperiului prin filiera Principatelor Române. Istoricul V.V. Tomazov în cercetările sale a trasat locul dinastiei Mavrocordat în ierarhia politică rusă, menționând că Alexandru Mavrocordat a fost susținut financiar de autoritățile ruse. Acesta a primit o locuință în Moscova și așezarea Lepino din suburbia Moscovei [36]. Pe teritoriul Imperiului Rus s-a refugiat și sora lui, Ecaterina Mavrocordat, precum și principesa Ralu Mavrocordat căsătorită Moruzi [37].

Problema privind evoluția numerică și structura etnică a nobilimii din regiunile de sud ale Ucrainei este abordată și în lucrările cercetătoarei L.F. Țiganenko, care ajunge la concluzia că în regiunea Novorosiei procesul consolidării păturii nobiliare și creșterii numărului de nobili are loc în a doua jumătate a sec. al XVIII-lea, fapt determinat de politica autorităților ruse în această regiune. Printre familiile de origine greacă care s-au stabilit în Novorosia enumerăm familiile: Ipsilanti, Catacazi, Moruzi, Arkasiev etc. [38]. Un număr important de greci s-a încadrat în forțele armate ale Imperiului Rus, cum ar fi: V.D. Alopous, O.M. Lidars, O.S. Popandopolo, F.F. Radețki ș.a. Promovarea acestor acțiuni avea un scop politic ce viza consolidarea poziției Imperiului Rus în Sud-Estul Europei, prin simpatia demonstrată față de elita grecească și traducerea în viață a proiectului grecesc al Ecaterinei a II-a [39].

Promovarea statutului de privilegiat a fost determinat de politica prorusă manifestată de mai mulți greci, inclusiv de domni fanarioți. În acest sens evidențiem lucrările semnate de istoricul V.Mischevca, în care autorul demonstrează atașamentul domnului fanariot Constantin Ipsilanti față de autoritățile ruse. Domnii fanarioți erau folosiți ca unelte în promovarea politicii ruse în zona Balcanică. Acest fapt ne este sugerat și de trimisul împăratului Alexandru I la Istanbul, V.S. Tamara, în anul 1801, prin care Constantin Ipsilanti era apreciat ca „principalul instrument al strânsei alianțe dintre Rusia și Imperiul Otoman” [40].

Reprezentanți ai etniei grecești îi regăsim preponderent în sfera comercială. Prin urmare, adoptarea diferitor legi și dispoziții cu referire la reglementarea activității comerciale a Basarabiei a influențat în mod direct asupra comunității grecești. În urma semnării Tratatului de Pace de la București din 16(28) mai 1812 activitatea comercială a supușilor străini, inclusiv a grecilor, se desfășura conform tradițiilor confirmate de capitulațiile otomane. Beneficiile de care s-au bucurat negustorii greci le sesizăm în Manifestul din 1 ianuarie 1807 „Privind acordarea noilor beneficii și avantaje și noile modalități de răspândire a întreprinderilor comerciale”. Documentul cuprinde patru compartimente, unul dintre care se referă la drepturile străinilor de a desfășura activitate comercială pe teritoriul Imperiului Rus. Printre cerințe era acceptarea supușeniei ruse, aceasta oferindu-le posibilitatea de a adera la gildele comerciale. Legea stabilea categoriile de „oaspete” și de „negustor străin” pentru antreprenorii străini, a căror activitate comercială era limitată geografic [41]. Unul dintre aceste teritorii era Novorosia, iar după 1812 și Basarabia, unde autoritățile preconizau stimularea relațiilor comerciale. Printre beneficii străinii primeau o scutire în primele 6 luni de plata impozitelor, după care în următoarele 6 luni urmau să se înscrie în categoria oaspeților sau să părăsească teritoriul Rusiei. Este de menționat că acestor categorii de negustori li se permitea comerțul angro, fiind restricționat comerțul cu amănuntul [42].

Statutul privilegiat al grecilor este confirmat de decretul imperial din 3 aprilie 1806, cu referire la regulamentul acordării patentelor de utilizare a drapelului Imperial în navigație de către străinii care s-au stabilit cu traiul în Novorosia. Articolele acestui document au fost rectificate și explicate în baza instrucțiunilor adoptate la 12 noiembrie 1809. Faptul că acest document se referea primordial la greci este confirmat de primul articol al instrucțiunilor intitulat „Emigranții greci și de alte naționalități” [43], care urmau să beneficieze de scutiri și facilități. În baza documentului sesizăm că dreptul comerțului maritim sub pavilion rusesc era condiționat de următoarele obligații: acceptarea supușeniei ruse și încadrarea în gildele negustorești prin investiții de

capital fix în valoare minimă de 5000 de ruble. Stimularea activității negustorești este stipulată în articolul 2, care exclude gajul de 3000 de ruble ce urma a fi oferit în urma obținerii patentei. Prevederea se referă la străinii care au locuit împreună cu familiile lor pe teritoriul Rusiei cel puțin doi ani, familia devenind garantul revenirii negustorului. În plus, articolul 4 modifică ponderea obligatorie a supușilor ruși marinari în echipajul navei: de la cel puțin jumătate în legislația precedentă, la posibilitatea angajării străinilor după „necesitățile” stăpânului navei [44]. Prevederile date s-au răsfrânt și asupra Basarabiei, fapt confirmat de registrele navale din Ismail în 1821. Fiind sub pavilion rusesc, mai multe nave aveau întregul echipaj supuși turci de origine greacă [45]. Un rol important l-a jucat eliminarea barierelor în libera circulație a negustorilor străini. Articolul 5 oferea grecilor și armenilor înscriși în rândul negustorilor sau al mic-burghezilor posibilitatea² să primească pașaport de plecare peste hotare, până la expirarea termenului obligatoriu de 3 ani locuiți în Imperiul Rus [47].

Stimularea elementelor alogene în comerțul basarabean de către autoritățile ruse s-a efectuat prin restricționarea activității comerciale a autohtonilor. Drept exemplu servește Regulamentul ghildelor din 1824 [48] sau Regulamentul cu privire la comerțul cu Basarabia din 17 februarie 1825 [49] și Regulamentul ghildelor din 30 septembrie 1830 [50]. Prin adoptarea acestor documente s-a limitat exportul celor mai importante mărfuri din Basarabia în guberniile interne ale Imperiului Rus. Regulamentele prevedeau dreptul de a face comerț pe întreg teritoriul Imperiului doar de către negustorii primelor două ghilde, pe când negustorii basarabeni, până la adoptarea Regulamentului din 26 septembrie 1830, nu erau stratificați încă în ghilde comerciale [51]. Anume nestratificarea negustorilor în ghilde reprezintă, în viziunea cercetătorului Andrei Emilciuc, cauza primordială a creșterii numărului de negustori străini în orașele basarabene. Negustorii au fost atrași de perspectiva evitării obligațiilor fiscale [52].

Politica autorităților ruse față de străini, inclusiv greci, se încadrează în sistemul autocratic al guvernării imperiale. Aceasta s-a manifestat prin acțiuni de monitorizare a străinilor [53]. Politică ce a fost promovată și în Basarabia, unde orice negustor străin urma să dețină următoarele documente. **1.** Certificat de ședere în Rusia, eliberat din partea autorităților centrale al căror supus este negustorul. Documentul urmează să conțină informații cu referire la durata și scopul vizitei. **2.** Pașaport de călătorie confirmat de autoritățile ruse prin avizul instituției de securitate din localitatea în care dorea să se stabilească negustorul [54].

Pe lângă monitorizarea străinilor, autoritățile ruse au întreprins acțiuni de promovare a acestora. Aceste acțiuni pot fi explicate prin interesele geopolitice ale Imperiului Rus în Basarabia, care și-a propus ca scop diminuarea elementului autohton și promovarea celui alogen. Proces demonstrat de cercetătorul Andrei Emilciuc, prin enumerarea deciziilor luate de guvernatorul A.N. Bahmetev, care a oferit mai multor negustori străini (printre care unii erau greci) posibilitatea de a se înscrie în tagma orășenească din Chișinău [55].

Pentru a atrage negustori ruși și alojeni de gilda II-a și a III-a în Basarabia, autoritățile țariste acordau noi privilegii, confirmate prin decrete și legi. Spre exemplu, prin decretul Comitetului de Miniștri din 30 septembrie 1825, intitulat „Permișiunea străinilor de a efectua negoțul cu amănuntul în orașele privilegiate ale regiunii Novorosia” [56], unii negustori greci și-au ales ca centre de comerț aceste orașe. Prin actul normativ aprobat în 1827 aceleași categorii de negustori au obținut scutiri de impozite în decurs de un an de zile [57]. Urmează să menționăm că obținerea acestei facilități a fost condiționată de obligația de a se așeza cu traiul, prin procurarea bunurilor imobile, în orașele din Basarabia și din Novorosia [58]. Printre străini se aflau mulți meșteșugari, iar ca factor de stimulare a acestora a fost decizia Comitetului de Miniștri din 30 septembrie 1825, prin care meșteșugarii străini au fost echivalați în drepturi cu cei ruși, oferindu-li-se oportunitatea de a se ocupa cu meșteșugăritul în toate orașele Imperiului Rus [59].

Dreptul grecilor de a se încadra în instituțiile administrative și municipale din Basarabia a fost confirmat legal în baza *hrisovului din 21 aprilie 1785* cu privire la drepturile și avantajele orașelor din Imperiul Rus. Documentul prevedea că în localitățile unde exista o comunitate mare de supuși străini aceștia puteau să-și înainteze reprezentanții lor în administrația orășenească [60]. Participarea grecilor la administrarea orașelor din Basarabia este confirmată prin prezența acestora în componența Dumei orășenești din Ismail, prin activi-

² *Mic-burghezi* – categorie socială formată în cea mai mare parte din mici producători și mici comercianți (cunoscuți în Țările Române ca târgoveți), care era răspândită în Rusia sub denumirea generică meșcane și care formau al treilea grup social (după intelectualitate și negustori) în care era împărțită populația urbană din Imperiu. Mic-burghezii constituiau un grup social ierarhic inferior din cadrul populației urbane, instituit în Basarabia conform Regulamentului organizării administrative a Basarabiei din 29 aprilie 1818, supus impozitului pe cap de locuitor (capitației), prestațiilor și recrutării; aveau dreptul să se angajeze în calitate de salariați, să practice meșteșugăritul și comerțul cu amănuntul. A se vedea detaliat [46].

tatea în Dumă, în 1815, a lui Sterio Papandopulo și a lui Ivan Gheorgandopulo [61], sau prin informațiile privind alegerile în Duma orășenească din Chișinău din anul 1825, la care au participat 42 de alegători greci [62].

Supușii străini erau stimulați prin dreptul la proprietate funciară pe teritoriul Novorosiei. Spre exemplu, la 1 martie 1804 a fost legiferată propunerea ministrului de Interne cu referire la dreptul supușilor străini de a procura loturi de pământ în această regiune. Prevederile acestui document s-au extins și în Basarabia după 1812. Documentul compus din patru articole stabilea echivalarea în drepturi a străinilor care au procurat proprietăți funciare cu cele ale coloniștilor, fiind menționat riscul de a pierde pământul în cazul părăsirii definitive a Imperiului. În acest caz se recomanda ca proprietățile funciare să fie vândute supușilor ruși [63]. Pentru a apăra interesele supușilor ruși, în legislația rusă au fost fixate o serie de restricții care vizează dreptul supușilor străini la proprietate. Acestea se referă la imposibilitatea de a deține în proprietate pământuri cu sate (doar posesiuni nelocuite), precum și țărani aserviți [64]. Deși nu sunt menționați expres în documente, considerăm că cele mai importante beneficii au fost oferite etnicilor greci. Această teză se fundamentează pe politica de promovare a etnicilor greci din Basarabia. În primii ani după anexarea Basarabiei mai mulți reprezentanți ai dinastiilor grecești au primit proprietăți funciare, printre care Principesa Maria Suțu, Dimitrie Moruzi, Principesa Ralu Moruzi, Eufrosinia Moruzi, Elena Ypsilanti, Principesa Ruxanda Mavrogheni, Eufrosinia Plaghino [65]. Statutul specific privilegiat a fost acoperit printr-un suport juridic, care prevedea utilizarea în legislația rusă a formulării „se permite prin privilegii deosebite” [66].

Interesul autorităților ruse față de greci a fost determinat și prin intenția de a atrage capital străin, însă o barieră în acest sens a constituit-o tendința multor negustori și meseriași greci de a evita obținerea supușeniei ruse. Acest fapt a determinat autoritățile să aprobe inițiativa legislativă din decembrie 1827, care prevedea ca străinilor care nu s-au înscris în categoria „oaspete străin”, dar care doreau să transfere în Rusia „capitalul și talentul lor”, să li se permită crearea fabricilor în orașele Imperiului Rus. Solicitanții aveau posibilitatea de a se înscrie, pe o perioadă de zece ani, în gildele comerciale cu permisiunea guvernatorului civil, fără a deține statutul de supus rus. După expirarea acestui termen urma să se decidă dacă activează ca supuși ruși sau urmează să-și vândă afacerea lor [67].

Politica privilegiată a autorităților ruse față de greci este confirmată și de informația cu privire la familia Persiani, a cărei activitate profesională și viață familială are tangențe cu Basarabia³. E.Persiani era grec, originar din Constantinopol, care și-a făcut cariera în Principatele Române ocupând mai multe dregătorii la curtea lui C.Ypsilanti. În urma războiului ruso-turc din 1806-1812 se refugiază în Imperiul Rus, unde autoritățile i-au oferit următoarele privilegii: **1.** suport de ordin juridic. Prin filiera reprezentanței diplomatice rusești din Constantinopol s-a încercat remedierea juridică cu referire la bunurile materiale confiscate de autoritățile turce în urma războiului ruso-turc; **2.** oferirea unui suport financiar, prin acordarea în 1822 a unei pensii de 2000 ruble; **3.** încadrarea în instituțiile politico-administrative ale Imperiului prin echivalarea funcției solicitate cu cea ocupată înainte de refugiu⁴.

Prezența etnicilor greci în rândul emigranților transdanubieni a determinat posibilitatea acestei categorii de refugiați de a obține un șir de privilegii. Susținerea emigranților transdanubieni se încadrează în politica de colonizare a acestei regiuni, ca scop urmărindu-se crearea unui suport social în susținerea autorităților imperiale. Este de menționat că numărul etnicilor greci în această categorie de emigranți era foarte redus, iar privilegiile obținute se datorează inclusiv multiplelor petiții adresate autorităților ruse. Spre exemplu, 185 de greci sunt menționați a fi printre beneficiarii autonomiei față de autoritățile țariste solicitate în 1815 de emigranții transdanubieni [70]. În raportul adresat generalului A.N. Bahmetev, datat cu 13 iulie 1816, se menționează existența a 330 de greci în rândul transdanubienilor [71]. Privilegiile obținute de emigranții transdanubieni sunt confirmate de decretul din 29 decembrie 1819 al împăratului Alexandru I, în care se prevedea scutirea de orice dare și prestație către stat pe o perioadă de la 3 la 7 ani, dreptul de așezare și de muncă pe pământurile statului, dreptul de a-și transfera sau a-și vinde averea care le aparține [72]. De asemenea, decretul oferea

³ În 1825 grecul I.Persiani se căsătorește cu R.Moruzi din Basarabia și devine proprietar a 3 mii desetine de pământ în ținutul Bender. A se vedea detaliat [68].

⁴ Acest principiu a fost enunțat în scrisoarea de recomandare oferită grecului Persiani, semnată de domnul fanariot C.Ypsilanti în 1816. Cercetătoarea O.Petrulina analizând subiectul dat ajunge la concluzia că nu există un act normativ ce ar confirma acest principiu, însă recunoaște că mulți străini, îndeosebi greci, au beneficiat de aceste privilegii. Explicația survine prin filiera politică. În 1827, C.V. Nesselrode face următoarea explicație: „Oferirea funcțiilor publice străinilor se efectuează ca recunoștință a devotamentului demonstrat, a aptitudinilor profesionale și a statutului social ocupat în patrie”. A se vedea detaliat [69].

posibilitatea obținerii unui lot de pământ de până la 60 de desetine, eliberarea de serviciul militar pe pe o perioadă de 50 de ani etc.[73].

Politica educațională a autorităților ruse confirmă statutul privilegiat al grecilor. Această politică s-a manifestat prin: **1.** posibilitatea deschiderii școlilor grecești; **2.** publicarea lucrărilor în limba greacă; **3.** crearea centrelor spiritual-culturale pentru comunitatea greacă.

Spre exemplu, în 1817 în Nejin și Odesa au fost înființate instituții de învățământ grecești. Pe lângă programul de studii obligatoriu impus de autoritățile ruse, se studia limba greacă, inclusiv istoria și cultura greacă [74]. Subiectul privind circulația literaturii grecești pe teritoriul Imperiului Rus a fost analizat de istoricul A.Caratanasis, care a identificat trei categorii tematice de publicații grecești tolerate de cenzura rusă: religie, educație și cultură, economie [75].

În ce privește Basarabia, în limitele cronologice analizate nu au fost atestate școli grecești, însă avem mențiuni despre dascăli de origine greacă, a căror activitate profesională a fost acceptată de autoritățile imperiale [76]. Publicațiile în limba străină pe teritoriul Imperiului Rus au fost sub monitorizarea Comitetului de Cenzură. Însă, comunitatea greacă s-a bucurat de o susținere din partea autorităților; prin urmare, la 24 iunie 1819 Comitetul de cenzură oferă permisiunea ca în Odesa să fie deschisă o tipografie în care să se editeze cărți în limba greacă [77].

Statutul etnicilor greci a fost influențat de conjunctura geopolitică. În acest context, demararea, în 1821, a mișcării eteriste a determinat autoritățile ruse să manifeste o atitudine grijulie față de grecii refugiați în urma represiunilor otomane. Confirmare servește inițiativa cneazului Golițin din 24 iulie 1821 cu referire la susținerea financiară a refugiaților greci care suferiseră în urma represiunilor turcești [78]. În această ordine de idei se înscrie și dispoziția din 23 septembrie 1821 a guvernatorului I.N. Inzov cu referire la colectarea resurselor financiare pentru refugiații greci [79]. Prin intermediul autorităților ruse, în 1821 a fost creată Comisia grecească, care a oferit refugiaților greci suport financiar. De asemenea, autoritățile ruse au susținut refugiații greci prin suport juridic, prin remedierea problemelor cu referire la spațiul locativ, înaintând recomandări privind plasarea în câmpul muncii [80].

O preocupare a autorităților ruse din Basarabia consta în lichidarea particularităților locale în sistemul administrativ. Fapt materializat prin promulgarea la 29 februarie 1828 a „Regulamentului privind administrarea regiunii Basarabia”, prin care au fost extinse prevederile legislației ruse referitoare la gubernii. Prin noul Regulament s-au schimbat înseși principiile de constituire a administrației. Principiul eligibilității a fost înlocuit cu principiul numirii funcționarilor în posturi, iar cel al colegialității în cadrul instituțiilor administrative a fost substituit cu principiul centralismului administrativ [81]. Lichidarea autonomiei Basarabiei a determinat anularea vechilor privilegii de care se bucurau supușii străini, pe teritoriul provinciei au fost implementate prevederile legislației fiscale ruse. Modificările date s-au răsfrânt asupra grecilor românizați care reușise să se încadreze în sistemul administrativ al Basarabiei. În acest context trebuie să recunoaștem că statutul privilegiat al grecilor a fost în continuare promovat de autoritățile ruse după 1828. Însă, odată cu lichidarea autonomiei Basarabiei, grecii pierd interesul față de această regiune, elementul grec diminuându-se în deceniile ulterioare.

Concluzii

În primele decenii după anexare comunitatea greacă din Basarabia s-a bucurat de o serie de privilegii. Acest fapt a fost determinat de următorii factori:

1. Autonomia Basarabiei în componența Imperiului Rus până în anul 1828, confirmată de Regulamentul privind instituirea administrației provizorii a Basarabiei din 1812 sau de Așezământul de organizare administrativă a Basarabiei din 29 aprilie 1818. Prin aceste documente a fost confirmat statutul privilegiat al grecilor constituit în perioada turco-fanariotă.

2. Adoptarea Regulamentului ghilldelor din 1824, aplicat în Basarabia începând cu 1831, sau a Regulamentului cu privire la comerțul cu Basarabia din 17 februarie 1825, care prevedeau că doar negustorii primelor două ghilde au dreptul de a face comerț pe întreg teritoriul Imperiului, pe când negustorii basarabeni, până la adoptarea Regulamentului din 26 septembrie 1830, nu erau stratificați încă în ghilde. Acest fapt a stimulat prezența elementelor alogene, printre care și a celor grecești, în viața economică a Basarabiei. Printre beneficiile obținute de negustorii greci putem enumera acordarea patentelor de utilizare a drapelului Imperial în navigație sau facilitățile de ordin fiscal.

3. Factorul politic s-a manifestat prin politica expansionistă a Imperiului Rus în Sud-Estul Europei, susținerea elementului grec devenind o pârgie în consolidarea poziției Rusiei în Balcani. Autoritățile ruse și-au format o imagine pozitivă în fața grecilor prin promovarea acestora în instituțiile administrative ale Imperiului. În același timp, comunităților grecești li s-a oferit posibilitatea de a-și promova cultura și tradițiile naționale.

Referințe:

1. TOMULEȚ, V. Geneza burgheziei basarabene sau cum au fost ratate posibilitățile constituirii unei burghezii comercial-industriale naționale în Basarabia (1812-1868). În: *Akademos, Revista de știință, inovare, cultură și artă*, nr.3. Chișinău, 2015, p.107-114.
2. TOMULEȚ, V. *Politica comercial-vamală a țarismului în Basarabia și influența ei asupra constituirii burgheziei comerciale (1812-1868)*. Chișinău, 2015.
3. МУНТЕАН, М. Экономическое развитие дореформенной Бессарабии. В: *Ученые записки Кишиневского университета*. Кишинев, 1971. Том 117 (Ист.), с.3-385.
4. AGACHI, A. Așezământul de organizare administrativă a Basarabiei din 29 aprilie 1818. În: *Akademos, Revista de știință, inovare, cultură și artă* (Chișinău), 2014, nr.3, p.127-137.
5. CORNEA, S. Instituirea forțată a sistemului de administrare provizorie a Basarabiei în primii ani ai ocupației rusești (1812-1816). În: *200 ani de la anexarea Basarabiei de către Imperiul Țarist: Consecințele raptului teritorial pentru românii basarabeni*. Materialele Simpozionului științific internațional, Cahul, 2012, p.102-129.
6. EMILCIUC, A. Statutul negustorilor fără reședință în orașele Basarabiei și în Odesa (1812-1861). În: *Tyragetia*. Serie nouă, 2009, nr.2(18), p.39-60.
7. BEZVIKONI, Gh. *Boierimea între Prut și Nistru*. București, 1943.
8. GHERASIM, C. *Evoluția nobilimii din Basarabia sub dominație țaristă: statutul social-economic și mentalități colective (1812-1873)*: Autoreferat al tezei de doctor în istorie. Chișinău, 2018.
9. ЦИГАНЕНКО, Л.Ф. До питання про етнічний склад дворянства Півдня України (кінець XVIII-XIX ст.). В: *Український історичний журнал*, 2009, №4, с.67-83.
10. TOMULEȚ, V. *Geneza burgheziei basarabene...*, p.108.
11. CRIHAN, A. *Drepturile românilor asupra Basarabiei după unele surse rusești*. București: Eminescu, 1995, p.82.
12. TOMULEȚ, V. *Basarabia în epoca modernă (1812-1918). Instituții, regulamente, termeni*. Vol.3. Chișinău, 2012, p.85-88.
13. *Ibidem*, p.69-80.
14. POȘTARENCO, D. *O istorie a Basarabiei în date și documente (1812-1940)*. Chișinău, 1998, p.67.
15. CRIHAN, A. *Drepturile românilor asupra Basarabiei după unele surse rusești*. București: Eminescu, 1995, p.115.
16. *Устав образования Бессарабской области 1818 г.* Кишинев, 1818, с.16.
17. AGACHI, A. Așezământul de organizare administrativă a Basarabiei din 29 aprilie 1818. În: *Akademos, Revista de știință, inovare, cultură și artă* (Chișinău), 2014, nr.3, p.134.
18. GHERASIM, C. *Evoluția nobilimii din Basarabia sub dominație țaristă: statutul social-economic și mentalități colective (1812-1873)*: Autoreferat al tezei de doctor în istorie. Chișinău, 2018, p.12.
19. CONDURACHI, D. *Câteva cuvinte asupra condiției juridice a străinilor în Moldova și Țara Românească până la Regulamentul Organic*. București, 1918, p.209.
20. IACOBESCU, M. Bucovina în viziunea lui Ioan Budai-Deleanu. În: *Anuarul Muzeului Bucovinei Suceava XX*. Iași-Rădăuți: Glasul Bucovinei, 1993, p.209.
21. BERINDEI, D. *Domni fanarioți și înalți dregători în Principatele Române. Extras din: Românii și Europa: Istorie, societate, cultură*. Vol.1. Secolele XVIII-XIX. București, 1991, p.508-510.
22. MUSTE, N. *Letopisețul Țării Moldovei*. Cronicile României, vol.III. București, 1874, p.40.
23. Documente turcești privind istoria României. Întocmit de Mehmed M. Vol.III (1871-1812). București, 1986, p.14.
24. BERINDEI, D. *Domni fanarioți și înalți dregători în Principatele Române. Extras din: Românii și Europa: Istorie, societate, cultură*. Vol.1, Secolele XVIII-XIX. București, 1991, p.6.
25. ДРУЖИНИНА, Е. *Северное Причерноморье в 1775-1800 гг.* Москва, 1959, с.61.
26. АРШ, Г. *Этеристское движение в России: освободительная борьба греческого народа в начале XIX в. и русско-греческие связи*. Москва, 1970, с.130.
27. VOICU, L. *Principatele Române în raporturile politice internaționale în secolul al XVIII-lea*. București, 1986, p.112.
28. АРШ, Г. *Этеристское движение в России...*, с.133.
29. ПРЯХИН, Ю. *Греки в истории России XVIII-XIX веков: исторические очерки*. Серия Новогреческие исследования. Москва, 2008. с.121
30. ГРОСУЛ, Г. *Дунайские княжества в политике России 1774-1806*. Кишинев, 1975, с.27.

31. СЕМЕНОВА, Л. Е. Переселенцы из Дунайских княжеств в Россию в конце XVIII в. В: *Les relations de la Russie avec les Roumains et avec les sud-est de l' Europe du XVIII-e au XX e siècle*. Actes du Colloque international, Bucarest, le 14 septembre, 2010. București, 2011, с.85.
32. ГРОСУЛ, Г. *Дунайские княжества в политике России 1774-1806*. Кишинев, 1975, с.27.
33. *Ibidem*, p.28.
34. BEZVIKONI, Gh. *Boierimea între Prut și Nistru*. București, 1943, p.27.
35. EȘANU, A. Din istoria familiei Cantacuzino. În: *Revista de istorie a Moldovei* (Chișinău), 1995, nr.3-4, p.38.
36. ТОМАЗОВ. В.В. Між Оттоманською Портою і Російською імперією: історія династії Маврокордато. В: *Українська орієнталістика*, 2009-2010, Вип.3-4, с.123.
37. *Ibidem*, p.124.
38. ЦИГАНЕНКО, Л.Ф. До питання про етнічний склад дворянства Півдня України (кінець XVIII-XIX ст.). В: *Український історичний журнал*, 2009, №4, с.80.
39. АРШ, Г. Греческая эмиграция в Россию в конце XVIII – начале XIX в. В: *Советская этнография*, 1969, №3, с.87.
40. MISCHEVCA, V. *Moldova în politica marilor puteri la începutul secolului al XIX-lea*. Chișinău, 1999, p.35.
41. УЛЬЯНОВА, Г.Н. Законодательное регулирование торговли в Российской империи (от Городового положения 1785 г. до Гильдейской реформы Е.Ф. Канкринна 1824 г.). В: *Tractus aevorum (Путь веков): эволюция социо-культурных и политических пространств*, 2018, №1(5), с.57
42. TOMULEȚ, V. Geneza burgheziei basarabene sau cum au fost ratate posibilitățile constituirii unei burghezii comercial-industriale naționale în Basarabia (1812-1868). În: *Akademios. Revista de știință, inovare, cultură și artă* (Chișinău), 2015, nr.3, p.108.
43. *Basarabia în colecția completă a legilor Imperiului Rus*. Vol.I. Documente extrase din colecția I (1649-1825). Chișinău, 2017, p.481.
44. *Ibidem*.
45. ANRM, F.17, inv.1, d.160, f.65.
46. TOMULEȚ, V. *Ținutul Hotin în surse statistice rusești din prima jumătate a secolului al XIX-lea*. Chișinău, 2018, p.69.
47. *Basarabia în colecția completă a legilor Imperiului Rus*. Vol.I. Documente extrase din colecția I (1649-1825). Chișinău, 2017, p.482
48. TOMULEȚ, V. *Politica comercial-vamală a țarismului în Basarabia și influența ei asupra constituirii burgheziei comerciale (1812-1868)*. Chișinău, 2015, p.242.
49. *Ibidem*, p.127.
50. TOMULEȚ, V. *Basarabia în epoca modernă (1812-1918). Instituții, regulamente, termeni*. Vol.3. Chișinău, 2012, p.41.
51. TOMULEȚ, V. Geneza burgheziei basarabene sau cum au fost ratate posibilitățile constituirii unei burghezii comercial-industriale naționale în Basarabia (1812-1868). În: *Akademios. Revista de știință, inovare, cultură și artă* (Chișinău), 2015, nr.3, p.109.
52. EMILCIUC, A. Statutul negustorilor fără reședință în orașele Basarabiei și în Odesa (1812-1861). În: *Tyrageția*. Serie nouă, 2009, nr.2(18), p.50.
53. ТИХОНОВА, А.В. *Надзор за иностранцами в Российской империи (1801-1861 гг.): Автореферат диссертации на соискание ученой степени доктора исторических наук*. Брянск, 2014, с.14.
54. ANRM, F.17, inv.1, d.65, f.862.
55. EMILCIUC, A. Statutul negustorilor fără reședință în orașele Basarabiei și în Odesa (1812-1861). În: *Tyrageția*. Serie nouă, 2009, nr.2(18), p.47.
56. *Полное собрание законов Российской империи* (în continuare – ПСЗРИ.) Собр. I, т.XL, 1825, СПб., 1830, №30520. с.511.
57. ПСЗРИ. Собр. II, т. II, 1827. СПб., 1830, №1623, с.1079.
58. *Ibidem*, с.1079.
59. *Basarabia în colecția completă a legilor Imperiului Rus*. Vol.I. Documente extrase din colecția I (1649-1825). Chișinău, 2017, p.737.
60. Грамота на права и выгоды городам Российской империи. В: *Российское законодательство X-XX вв.* т.5. Законодательство периода расцвета абсолютизма / Отв.ред. Е.И. Индова. Москва, 1987, с.120.
61. ANRM, F.2, inv.1, d.245, f.124.
62. ANRM, F.75, inv.1, d.222, f.146-147v.
63. ПСЗРИ. Собр. I, т. XXIII, 1804. СПб., 1830, №21192, с.177.
64. *Свод законов Российской империи*. Том IX – Свод законов о состоянии людей в государстве СПб., 1835, с.272.
65. TOMULEȚ, V. Schimbări în structura socială și impunerea fiscală a populației din Basarabia în primele decenii după anexarea ei la Imperiul Rus. În: *Promemoria. Revista Institutului de Istorie Socială* (Chișinău), 2012, vol. II, nr.3., p.12.
66. *Свод законов Российской империи*. Том IX – Свод законов о состоянии людей в государстве. СПб., 1835, с.272.

67. *Ibidem*, p.273.
68. ПЕТРУНИНА, О. 50 лет на службе России: портрет российского дипломата XIX в. И.Э. Персиани. В: *Вестник Московского университета*. Серия 21, с.89.
69. *Ibidem*, p.84-96.
70. DUMINICA, I. *Coloniile bulgarilor în Basarabia (1774-1856)*. Chișinău, 2017, p.91.
71. ANRM, F.17, inv.1, d.17, f.167.
72. ПСЗРИ. Собр. I, т. XXXVI, 1819. СПб., 1830, № 28054, с.518.
73. *История Молдавии: Документы и материалы*. Том 3: *Положение крестьян и крестьянское движение в Бессарабии (1812-1861 годы)*: Сб. документов: Ч. 2. Кишинев, 1969, с.602.
74. ПЯТИГОРСКИЙ, Г.М. Александровское греческое училище в Нежине (1817-1919 гг.) В: *Греческая культура в России XVII–XX вв.* Москва, 1999, с.51-72.
75. КАРАТАНАСИС, А. Духовная жизнь греков в России в XIX в. В: *Балканские исследования*: Сб. ст. Вып.11. Москва, 1989, с.10.
76. АРШ, Г. Греческий ученый Д.Гобделос в России. В: *Балканские исследования*: Сб. ст. Вып.6. Культура народов Балкан в новое время. Москва, 1980, с.168.
77. ПСЗРИ. Собр. II, т. II, 1827. СПб., 1830, №1229, с.592.
78. ANRM, F.5, inv.3, d.244, f.2.
79. *Ibidem*, f.4v.
80. ХАЛИППА, И. Восточные святители, нашедшие пристанище в пределах Кишиневской епархии среди смут греческого восстания 1821-1828 гг. В: *Труды Бессарабской Губернской Ученой комиссии*. Том 1. Кишинев, 1900, с.41.
81. CORNEA, S. Dimensiunea administrativă a expansionismului rusesc din Basarabia. În: *Miscellanea Historica et Archaeological in honorem Professoris Ionel Căndea* (București), 2019, p.749.

Date despre autor:

Valeriu HARABARA, doctorand, Școala doctorală *Istorie, Arheologie, Filosofie*, Universitatea de Stat din Moldova.

E-mail: vharabara@gmail.com

ORCID: 0000-0002-8339-1400

Prezentat la 18.03.2020